

LES EMPRESES I ELS HOMES MÉS RICS

Eix, una ciutat de milionaris

Elx és alguna cosa més que la ciutat de les palmeres i del Misteri, és una de les zones més riques de tot el País Valencià. Entre les fortunes més pròsperes figuren, principalment, les acumulades gràcies a la producció del calcer. Noms com el de Vicente Cerdà, Vicente Coves, Joaquin Pérez i els germans Quiles apareixen entre els homes d'Elx que tenen capitals superiors als mil milions de pessetes.

C. A. Gracià

Que Elx és una ciutat diferent, és una de les expressions més estimades dels il·licitans, i potser tenen raó. Les seues tradicions, la seua cultura autòctona i, fins i tot, els seus paisatges, que van de l'aridesa dels turons que envolten la ciutat als grans boscos de palmeres, l'han convertit en un fenomen curiós a estudiar. El creixement demogràfic de les tres últimes dècades ha fet d'un poble petit de poc menys de quaranta mil habitants, una ciutat de vora dos-cents mil —la tercera ciutat del País Valencià—, sense perdre les seues estructures bàsiques de poble. En parlar d'Elx, es pot caure en els tòpics de sempre: la Dama, les palmeres, Teleelx, el Misteri, etc.

No obstant això, aquesta ciutat encara amaga al seu si molts misteris que no sempre tenen a veure amb el de

l'Assumpció de Maria. Els seus habitants, conformats majoritàriament per gent vinguda de les comarques alacantines de l'interior, o de les regions espanyoles d'Andalusia, Extremadura, Múrcia, la Manxa... han anat mesclant-se i confonent-se amb els nadius d'aquestes terres caracteritzades per la seua hospitalitat. Entre tots, han fet de la ciutat el que avui és: un gran i complex centre industrial.

Una nova burgesia

Hi ha, també, tot un seguit de circumstàncies que fan d'Elx una ciutat diferent, inclús en el moment de parlar de la burgesia, perquè ací no té el sentit habitual de classe social que s'atribueix al mot. Es tracta d'una nova burgesia industrial, amb elements individuals que no funcionen mai com a classe, i que, a més, està condicionada per factors tan diversos com la po-

ca tecnologia, l'escassa inversió en equips, la forta dependència de la mà d'obra o la subjecció a la moda; factors que comporten, en conseqüència, una gran mobilitat en aquest estament. Rarament ha sobreviscut un cognom sabater més de tres generacions, tot el contrari del que s'ha esdevingut amb els empresaris d'altres ciutats industrials del nostre país. Com a botó de mostra, direm que les grans empreses espartenyeres dels anys quaranta i cinquanta, com la del trust, La Zapatillera o la dels Ripoll —amb més de mil operaris— moriren amb els empresaris que els havien donat vida.

Al voltant, però, d'aquesta indústria pròspera, han anat naixent els nous burgesos il·licitans que, forçosament, depenen de la base econòmica del sector sabater, el qual, per ser en si mateix un sector absolutament feble, converteix aquesta burgesia en una burgesia feble. Això són fets que condicionen i determinen que la burgesia il·licitana siga sempre una burgesia nova i que, en la seua immensa majoria, s'haja constituït sobre les cendres dels burgesos d'ahir —entesos en el sentit clàssic—, perquè cal no oblidar que alguns dels empresaris més notables com Miguel Hernández, Antonio Vicente, José Paredes, etc., van ser, en un altre moment, simples proletaris del sector.

Hi ha, però, uns altres trets que fan més curiosa aquesta classe social a nivell local. És, per exemple, el fet que aquest sector econòmic tan important mai ha tingut cap capacitat —o interès— a fer notar la seua influència davant l'administració local, autonòmica o estatal, en un clar contrast entre el gran volum

JOAN BALUSTIA

Damel, la major empresa de l'estat dedicada a la producció de caramels, propietat de Torres Fenoll.

Club Privat Malabusca. Aquest centre, planificat per al nucli de la burgesia local exigeix als seus socis 500.000 pessetes a fons perdut a l'hora de formar-ne part.

d'exportació que aquella suposa i la poca atenció que rep per part de qualsevol d'aquestes. D'altra banda, cal fer notar la despreocupació existent en una projecció política de la burgesia il·licitana. Això, que potser és una característica obligada en una burgesia amb consciència de ser-ho, i bàsic en una patronal organitzada, a Elx, difícilment pot parlar-se del primer punt, i, amb penes i treballs, pot parlar-se de la configuració del segon. I és ara quan, davant de les diverses convocatòries de fires de calcer, es planyen d'aquesta falta d'influència política i acusen l'administració de no donar-los suport.

És per tot això que resulta força curiós comprovar com sectors de la producció menys importants al país i a l'estat espanyol, tenen representants polítics que defensen els seus interessos. Aquest fet pot comprovar-se, per exemple, en l'Ajuntament d'Elx, ja que la patronal de la sabata mai s'ha plantejat una representació política al seu si, col·locant alguns dels seus

homes en cap de les candidatures des del 1979. Només durant la dictadura, una part d'aquest sector podria trobar-se representada en la figura del darrer alcalde franquista, Vicent Quiles, peça clau en el grup Vizcarra, un dels grans clans del capitalisme sabater il·licità. D'aquesta manera, fins i tot en el marc local, la presència dels interessos sabaters ha de ser extramurs.

D'altra banda, i sense oblidar la seua feblesa, aquest és un sector força dinàmic amb una gran capacitat de supervivència a causa justament de la seua fàcil mobilitat i una gran capacitat d'adaptació a les noves fórmules o tècniques que arriben a aquesta indústria des d'altres punts del món, perquè a Elx la capacitat inventiva és escassa.

Noves inversions

Això no obstant, cal no oblidar que és la mateixa mobilitat del sector —que fa que un operari amb una mica d'en-

giny pugui esdevenir, en pocs anys, empresari— el fet que condiona que aquests nous empresaris no invertiquen bona part dels seus primers beneficis en les seues pròpies indústries, sinó, més aviat, en grans cotxes d'importació i cases luxoses per fer notar el seu canvi de classe social. La carretera d'Elx a Santa Pola ha esdevingut una de les mostres més espectaculars d'aquestes construccions: al costat dels xalets de «tota la vida», el luxe i l'ostentació de què fan gala les construccions dels nous burgesos.

D'altra banda, aquests empresaris, conscients de la inseguretats de la indústria de la sabata, s'estimen més assegurar els seus capitals buscant inversions immobiliàries, un factor clarament apreciable, avui dia, amb el *boom* de la construcció en zones turístiques costaneres. Les mateixes platges d'Elx, o de ciutats pròximes, amb un fort increment turístic com Santa Pola o Torrevella, s'han convertit en els llocs seleccionats pels burgesos d'Elx per invertir i incrementar els

Segons els experts locals, algunes de les factures més importants de la ciutat pertanyen a:

Jerónimo Antón Antón: el més jove de tots els empresaris de què parlem. És el propietari d'una Comercial de Zapatos que agrupa al voltant de 20 fàbriques que, bé que totes no són seues, només treballen per a ell. En el seu moment fou un dels pioners d'Elx en ficar el cap en el mercat dels EUA quan tan sols tenia 18 anys.

Vicente Cerdá Antón: Propietari de Comercial Lonera, empresa dedicada a la venda i distribució de lones, plàstics, pells i teixits, etc. Ha efectuat grans inversions immobiliàries en zones de la platja de la Mata (Torrevella) i de la carretera d'Elx a Santa Pola. També és l'amo d'una important quantitat de locals comercials d'Elx.

Vicente Coves Vicente: És el propietari de la contracta i distribució de gas Butano a Elx, constructor de naus industrials al Polígon Industrial de Carrús, a més de posseir diverses discoteques arreu de les terres d'Alacant.

Els onze empresaris més rics

Andrés Navarro Valero: Propietari de la firma Yumas. Son pare fou el propietari de l'empresa La Zapaterilla, que ja hem comentat més amunt. No se li coneixen inversions fora del món de la sabata.

Vicente Pastor Antón: Propietari de diversos magatzems de sabates. Darrerament ha realitzat importants inversions immobiliàries a Elx, Torrevella i Santa Pola.

Joaquín Pérez Gómez: Propietari de diverses empreses dedicades a la fabricació d'articles per a la indústria de la sabata. Algunes de les seues empreses més importants són Comerplast, Sotexsa o Comaposa, entre altres.

Francisco Pérez Ybarra: Propietari de l'empresa La perdiz y la tórtola, dedicada a la fabricació de sabatilles i esportius. A més, se li coneixen inversions immobiliàries en la ciutat i en el camp d'Elx.

Els germans *Quiles Navarro:* Pro-

pietaris de la marca Kelme, dedicada a la fabricació de calcer esportiu. En els últims anys, han realitzat importants inversions immobiliàries en la costa, especialment a Santa Pola i als Arenals del Sol (Elx). A més, són els impulsors del projecte d'urbanització de l'antiga Salinera Catalana (en els termes municipals d'Alacant i Elx), que ha suscitat una forta oposició entre els grups ecologistes. Dels tres germans, Diego, José i Miguel, el primer és el més conegut de tots, ja que va ser president de l'Elx C.F. D'altra banda, cal remarcar que, molt possiblement, és Kelme l'única empresa de totes les que ressenyem que inverteix part dels seus guanys en activitats culturals i esportives que beneficien directament Elx. El Polisportiu que han construït, els diversos equips de futbol o l'equip de ciclisme en són una bona mostra.

Ramón, Lorenzo i José Quiles

D'esquerra a dreta José i Diego Quiles, propietaris de Kelme i Joaquín Pérez, amo de Comerplast, Sotexsa i Comaposa.

beneficis que la indústria els proporciona.

Aculturalització

Encara que els suposats empresaris més grans són tots fills de la petita població que era Elx en els anys trenta i quaranta, el rebuig d'aquests cap als seus orígens és un fet demostrable. Possiblement siga degut al fet que la

mateixa mobilitat del sector ha condicionat la falta de continuïtat històrica en la burgesia il·licitana, factor necessari perquè s'hi hagueren configurat uns trets i unes actituds culturals pròpies. Aquest és un fet que es pot comprovar en altres àrees del país i, per tant, no insistirem.

Els grans empresaris que tenien el valencià com a llengua familiar, amb

els fills o amb els nets, ja han adoptat el castellà. Els seus descendents —sobretot la tercera generació— estudiaven en bons col·legis i universitats arreu del món i el seu contacte amb el poble nadiu és més aviat escàs. El desarrelament d'uns i altres és absolut.

Fer una relació dels més importants empresaris elxans pot arribar a ser una

Parreno: Propietaris d'immobiliàries que treballen en tota la costa de la província d'Alacant. Foren els primers a urbanitzar les platges de Santa Pola. A més, són propietaris de grans magatzems dedicats a la venda de materials per a construcció. Enguany, José ha estat elegit president del Consell Social de la Universitat d'Alacant.

Salvador Soler Cascales: Propietari de cinc fàbriques de sabates a Elx i d'unes 27 botigues repartides entre les Illes Canàries i Sevilla i dedicades a la venda de sabates.

Els germans Torres Fenoll: Propietaris de la marca Damel, la major empresa de l'estat dedicada a la fabricació de lliminadures i caramels. Després de la greu crisi que patí l'empresa en començar la dècada dels 80 —i que els obligà a reduir-ne la plantilla de treballadors (més de 1.000 en aquell moment)—, han aconseguit col·locar-se novament entre les empreses més sucoses de la ciutat. També se'ls coneixen importants inversions agrícoles. □

feina gens fàcil. A Elx hi ha moltes empreses importants que facturen cada any més de mil milions de pessetes, i els seus propietaris aconsegueixen ingressos força importants que els fan aparèixer entre els industrials amb més diners de tot el País Valencià. Aquests són, segurament, els més coneguts popularment per l'ostentació que fan de cotxes inacabables i de luxosos xalets valorats en 200 o 300 milions de pessetes. Això no obstant, aquests no figuren entre els grans empresaris d'Elx.

Als realment grans, no els agraden les fotografies ni les festes o recepcions públiques, o el fet que els seus noms apareguen en les nòmies dels industrials amb fortunes considerables. Un exemple de tot això podria ser el recentment inaugurat club privat Malabusca —per a formar-ne part— cal ingressar la moderada quantitat de 500.000 pessetes a fons perdut, més les corresponents quotes mensuals. Aquest club, en ple centre de la ciutat, pensat i planificat per al nucli de la burgesia local, no està tenint la resposta que esperaven els seus fundadors. Els empresaris d'aquesta ciutat, per fer les seues festes o reunions socials, s'estimen més les seues cases particulars en l'extraradi de la ciutat, dotades de sofisticats sistemes de seguretat, quan no de guàrdies contractats per a l'ocasió. □

**JUAN JOSE BARBERA
LUIS FERNANDEZ
EMILIO MARTINEZ
BECATS ALFONS ROIG
NOVEMBRE '88**

**SALA PAPPALLO - DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA
EXPOSICIÓ DEL 11 DE NOVEMBRE AL 3 DE DESEMBRE**

HORARIS: MATINS, DE 11 A 1'30; VESPRADES, DE 6 A 9
DISSABTES, DE 6 A 9; DIUMENGES I DILLUNS, TANCAT
C/. LANDERER, 5. TELS. 332 30 77 - 332 00 01 - 46003-VALÈNCIA